

چرا کسری بودجه سال ۸۱ نسبت به سالهای قبل تقریباً دو برابر شده است؟
به دلیل منظور نکردن درآمدهای نفت و گاز در درآمدهای عمومی در بودجه سال ۸۱، لذا درآمد نفت و گاز بعنوان فروش دارایی سرمایه‌ای و ثروت ملی در بودجه منظور شده است.

۲- فروش دارایی‌های سرمایه‌ای و ثروت طبیعی:

× همانطور که اطلاع دارید سرمایه‌های طبیعی دولت شامل ذخایر زیرزمینی مانند نفت، گاز، معادن و زمین و بخشی دیگر از دارایی‌های دولت سرمایه‌های فیزیکی مثل ساختمان، ماشین آلات و موارد مشابه می‌باشد.

× دولت می‌تواند با فروش و واگذاری این دارایی‌ها و سرمایه‌های طبیعی درآمد کسب نماید. براساس طبقه‌بندی جدید وضعیت دولت درخصوص فروش دارایی‌های سرمایه‌ای کاملاً آشکار بوده و طبق جدول ص ۱۷۵ مشاهده می‌شود که در سال ۸۱ دولت به چه میزان از فروش نفت و دیگر دارایی کمک گرفته است.

× در مجموع منابع ناشی از فروش دارایی سرمایه مازاد بر مصارف آن بوده است (در بودجه ۸۱) یعنی بیش از نیمی از ثروت طبیعی بفروش رفته تبدیل به دارایی سرمایه‌ای شده و مازاد بر آن ۵/۴۷ هزار میلیارد ریال برای کسری بودجه منظور شده است.

مصارف (افزایش دارایی و ثروت)		منابع (کاهش دارایی و ثروت)	
میلیارد ریال	شرح	میلیارد ریال	شرح
۲۴۲۷۰	خرید ساختمان و مستحدثات	۱۰۰۰۶۰	برداشت از دارایی نفت خام (فروش)
۱۳۷۲۷	خرید ماشین آلات و تجهیزات	۲۷۶	فروش ساختمان و تأسیسات
۳۲۱۱	خرید سایر دارایی‌های ثابت	۱۵۵	فروش و واگذاری ارضی
۳۴	افزایش موجودی انبار	۵۷۴	فروش ماشین آلات و تجهیزات
۵۸	خرید اقلام گرانبها	۱۴۹۳	فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای
۲۴۴	خرید زمین		
۱۲۹۹۳	خرید سایر دارایی‌های طبیعی		
۵۴۹۸۷	جمع مصارف (خرید و تملک دارایی)	۱۰۲۵۵۸	جمع منابع (فروش و واگذاری دارایی)
	+ ۴۷۵۷۱		تراز دارایی سرمایه‌ای

✘ یعنی از ۷۳ هزار میلیارد ریال کسری بودجه ۸۱ میزان ۵ / ۴۷ هزار میلیارد ریال آن که معادل ۶۵٪ است از این طریق تأمین شده است.

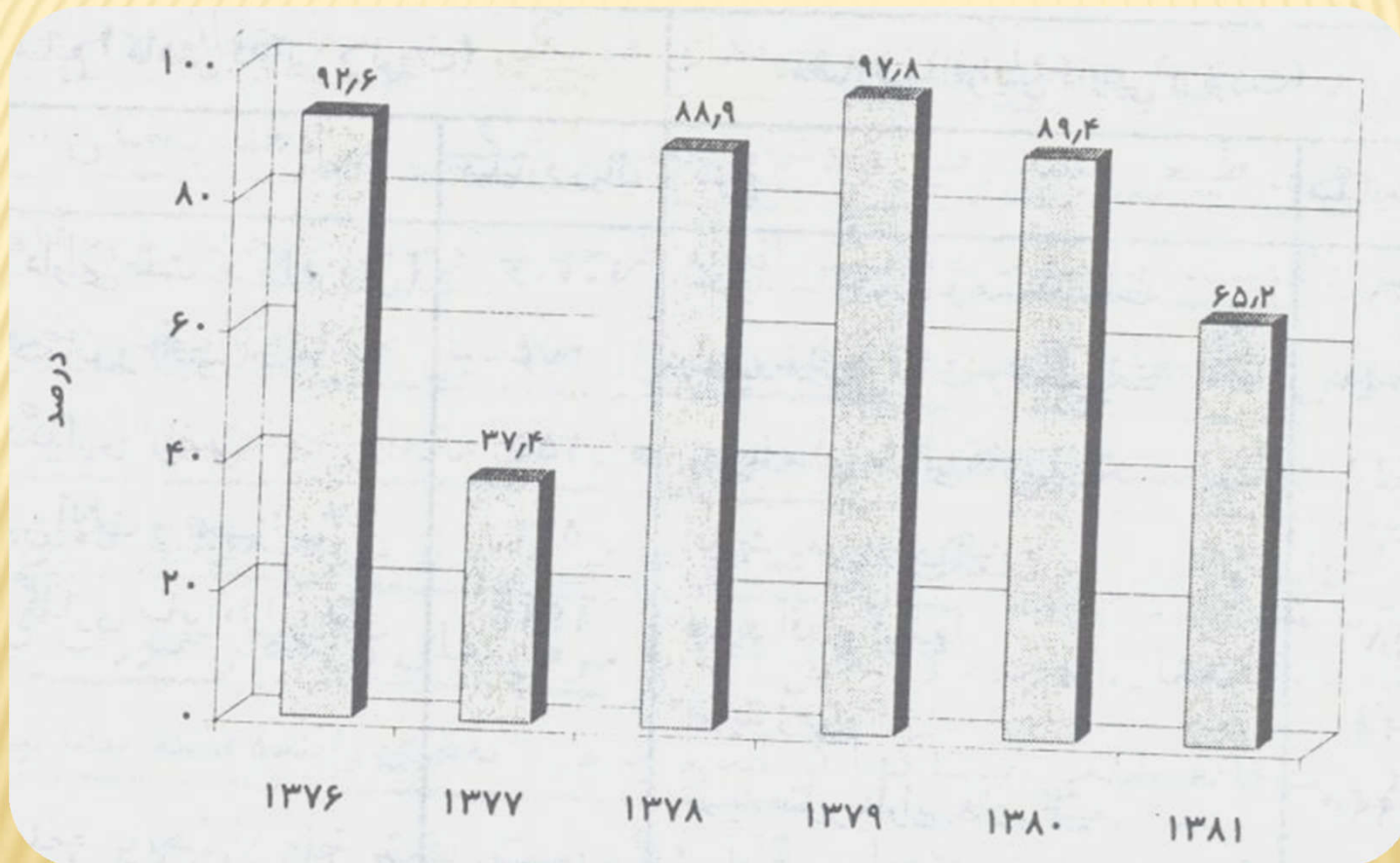
✘ به هر حال اقتصاد ایران یک اقتصاد متکی به نفت بوده و همواره سهم بسزایی در تأمین کسری بودجه دولت داشته است.

✘ این در حالی است که این شیوه برای تأمین کسری بودجه غیر قابل اعتماد است، چرا که درآمد نفت به دو عامل بستگی دارد؛ ۱- میزان صادرات ۲- قیمت نفت و هر دو این عوامل تحت تأثیر سیاستهای دنیا هستند.

✘ در حال حاضر سهم ایران حدود ۵ / ۱۲٪ از تولید اوپک معادل ۴ میلیون بشکه در روز می باشد.

✘ تأثیر درآمد نفتی بر بودجه دولت؛ اتکا بودجه دولت به نفت در ایران از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ شروع شد.

✘ بدنبال تحریم نفتی اعراب به جهت حمله اسرائیل به مصر، سوریه و اردن شوک نفتی ۱۹۷۳ شروع شد و قیمت نفت چند برابر شد.

سهم نفت در تأمین کسری
عملیاتی بودجه عمومی دولت،
۱۳۸۱-۱۳۷۱

- با افزایش درآمد نفت طی سالهای ۵۳ تا ۵۶ بودجه جاری ۲/۴ برابر و عمرانی ۷ برابر شد، اقتصاد ظرفیت جذب آن را نداشته و **تورم** ایجاد شد و منجر به **واردات** بیشتر گردید.

- از سال ۱۳۵۳ به بعد واردات بطور چشم گیری افزایش یافت و بسیاری از کالاها و مواد خوراکی (برنج آمریکایی) از خارج وارد می گردید.

- اگر درآمد نفت بالا باشد، دولت مقداری از دلارهای نفتی را در بانک مرکزی به ریال تبدیل می کند تا کسری بودجه را جبران کند، و از طرفی چون تقاضا ↑
← تقاضا < **عرضه** ← واردات ↑

حال چنانچه درآمد نفتی **کاهش** یابد، دولت ← چاپ اسکناس ↑ (استقراض بانکی) ← **تقاضا** ↑ چون درآمد نفت ↓ برای واردات، دلار کافی موجود نیست ← تورم ↑.

در مجموع می توان گفت :

- اگر منابع درآمدی دولت متکی بر **مالیات** باشد تعهد ایجاد می گردد و دولت باید به مؤدیان پاسخ دهد.

- در حالیکه اگر منابع درآمدی دولت متکی به **نفت** باشد، دولت به مردم متکی نبوده و تعهدی نیز ایجاد نمی گردد.

۳- ورم گیری، فروش سهام (واگذاری دارایی مالی)

بخشی دیگر از درآمد دولت از طریق وام گیری (داخلی یا خارجی)، فروش سهام شرکتهای وابسته، اوراق مشارکت، اوراق قرضه و پیش فروش برخی خدمات (مانند موبایل) و فیش حج قابل تأمین است.

در مقابل این اقدامات دولت متعهد و بدهکار می شود که ممکن است به منظور اجرای سیاستهای خاص مانند کاهش نقدینگی یا کاهش تصدی گری دولت و یا ... باشد.

این منبع درآمدی دولت نیز همانند سایر منابع دارای تراز بوده است.

- در سال ۸۱ آمار و اطلاعات مربوط به تراز داد و ستد دارایی مالی نشان می‌دهد که منابع بیش از مصارف بوده و بطور خالص دولت بیش از ۲۵ هزار میلیارد ریال از اقتصاد ملی برداشت کرده است که برای کسری بودجه بکار رفته است.

مصارف (بازپرداخت و خرید سهام و اسناد بدهی)		منابع (استقراض و فروش سهام و اسناد بدهی)	
میلیارد ریال	شرح	میلیارد ریال	شرح
۲۵۰	بازپرداخت اصل وامهای بانکی	۰	استقراض از نظام بانکی
۰	بازپرداخت اصل اوراق مشارکت	۲۴۰۰	فروش اوراق مشارکت
۱۶۴	بازپرداخت تعهدات گذشته (هزینه‌ای)	۵۱۳/۵	استقراض خارجی
۹۵/۵	بازپرداخت تعهدات گذشته (سرمایه‌ای)	۳۵۴۲۰	استفاده از موجودی حساب ذخیره تعهدات ارزی
۷۵۵/۵	پرداخت تعهدات اعزام حجاج	۳	دریافت اصل وام های خارجی
۹۰۰۰	خرید سهام شرکتهای دولتی	۱۵۰۰۰	فروش سهام شرکتهای دولتی
۱۹۳۵۲/۵	بازپرداخت اصل بدهی خارجی	۱۸۵/۵	دریافت اصل وامهای خارجی
		۱۴۹۰	برگشتی از پرداختهای سالهای گذشته
+۲۵۳۹۴		تراز خالص وام‌گیری و داد و ستد سهام و اسناد بدهی	

تراز دادوستد دارایی مالی، وام‌گیری و دادوستد سهام و اسناد بدهی، ۱۳۸۱

✘ در این بخش یکی از راه‌های تأمین درآمد استقراض از بانک مرکزی است. این روش موجب انتشار پول می‌شود. و پایه پولی \uparrow براساس ضریب ۴ نقدینگی \uparrow \leftarrow تقاضا \uparrow چون \leftarrow تولید ثابت \leftarrow تورم غنی را غنی‌تر می‌کند و فقیر را فقیرتر می‌کند.

✘ بدین ترتیب بخشی از بدهی دولت و نهایتاً تورم موجود به نسل آینده نیز منتقل می‌گردد.

✘ پایه پولی: استقراض از بانک مرکزی به معنای انتشار پول پر قدرت است که به آن پایه پولی می‌گویند.

✘ * کسری بودجه: هنگامیکه هزینه دولت (مصارف) < درآمد دولت (منابع) \Leftarrow
کسری بودجه

✘ دولتها اکثراً دچار کسری بودجه می‌شوند و در کشورهای صنعتی این کسری را با فروش اوراق قرضه دولتی به مردم (وام از مردم) جبران می‌کنند.

✘ در کشور ما نیز سالهای متمادی دولت دچار کسری بودجه می‌باشد.
کسری بودجه در کشور ما از دو طریق قابل تأمین بوده است:

✘ ۱- منابع فروشی ثروت ملی

✘ ۲- استقراض داخلی (عمدتاً وام بانکی)

برای نمونه کسری بودجه سال ۸۱ بصورت مقابل تأمین گردیده است:

سهم واگذاری دارایی مالی	+	سهم فروش سرمایه و ثروت ملی	=	کل مبلغ کسری بودجه
۲/۲۵۳۹۴		۴۷۵۷۱		۲/۷۲۹۶۵ میلیارد

✘ نظام بانکی نقش مهمی در تأمین کسری بودجه دولت داشته است، بطوری که روند بدهی بخش دولتی (دولت و شرکتهای) به بانک مرکزی و نظام بانکی (که شامل بانک مرکزی + بانکهای تجاری + بانکهای تخصصی است) طبق نمودارهای ص ۱۸۵ این را تأمین می‌کند.

✘ راه حل اساسی چیست؟ کاهش تصدی‌گری دولت، اصلاح ساختار دولت و بودجه، مبارزه با مفاسد و تخصیص بهینه منابع محدود دولت می‌باشد.